

บทที่ 2

เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและการค้นคว้าเอกสาร บทความ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า บทความและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความต้องการของพยาบาลที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาการโดยตรงไม่มี และไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้ศึกษาหรือทำการวิจัยมาก่อน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ และสรุปจากเอกสาร รายงานการวิจัยเกี่ยวกับ ความต้องการ ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา และการบริการพยาบาล รวมถึง ความหมาย ขอบเขตของกิจกรรมวิชาการ การพยาบาล ดังนั้นในบทนี้ จึงเป็นการเสนอเกี่ยวกับ ความต้องการ การบริการและการศึกษาพยาบาล ได้แก่ ความหมาย ความสัมพันธ์ ปัญหา และวิธีแก้ไข ตลอดจนกิจกรรมวิชาการต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการศึกษาถึงความต้องการของพยาบาลที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

005382

มนุษย์มีความต้องการหลาย ๆ อย่าง ซึ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และความต้องการเหล่านี้มีอยู่ตลอดเวลาไม่มีการสิ้นสุด และเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ต่อสู้ดิ้นรนและทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง จนกว่าจะพึงพอใจ แต่แล้วมนุษย์ก็มีความต้องการเพิ่มขึ้นอีกเรื่อย ๆ เนื่องจากเมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอีกอย่างก็จะเกิดขึ้นมาอีกไม่มีสิ้นสุด สเตลลา เฮย์ และ เฮเลน แอนเดอร์สัน (Stella Hay and Helen Anderson) ¹ กล่าวว่า ความต้องการเป็น

¹ Stella Hay and Helen Anderson, "Are Nurses Meeting Patients' Need?", American Journal of Nursing 63 (December 1963) : 95.

ความประสงค์ ความอยากได้ ความปรารถนา หรือเป็นความขาดแคลนที่กระตุ้นให้แต่ละบุคคล
แสวงหาและดำเนินวิธีการ เพื่อให้ได้มา ถ้าหากไม่สามารถแสวงหามาตอบสนองได้จะ เกิด
ความคับข้องใจ (Frustration)

ทอรัรา ครอน (Thora Kron)¹ ได้กล่าวถึงความต้องการว่าเป็นสิ่งที่แต่ละบุคคล
ต้องการ เพื่อจะดำรงชีวิต หรือเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ของร่างกายภายในขอบเขตจำกัดของ
สังคมนวมไปถึงด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ด้วย

อริส อาร์ ไน และมิลเดรด แอล มอนทาจ (Alice R. Rine and Mildred L.
Montage)² ได้อธิบายว่าความต้องการเป็นส่วนประกอบสำคัญของการดำรงชีพ ซึ่งแต่ละคน
ต้องการเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุข นอกจากนี้แล้วยังได้อธิบายถึงลักษณะของความ
ต้องการอื่น ๆ ที่ถือว่าเป็นความต้องการนั้น ต้องเป็นความต้องการร่วมกันของมนุษย์ทุกคนเป็น
สิ่งสำคัญสำหรับอวัยวะต่างๆ ให้ทำหน้าที่ตามปกติเพื่อการดำรงชีวิต และถ้าหากขาดหายไป
หรือไม่สามารถสนองตอบได้ก่อให้เกิดความเจ็บปวดทางด้านร่างกาย จิตใจ หรือวิญญาณ

จากความหมายของความต้องการดังกล่าวมานั้นพอจะสรุปได้ว่า ความต้องการก็
คือความพยายามของมนุษย์ที่จะหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดเข้ามาทดแทนในส่วนที่ขาดหายไปเพื่อให้เกิด
สภาวะความสมดุลแห่งจิตใจ แต่หาไม่สามารถที่จะหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาทดแทนสิ่งที่ขาดไปก็
จะทำให้เกิดความคับข้องใจ

¹ Thora Kron, The Management of Patient Care : Putting Leadership Skill to Work (Philadelphia : W.B. Saunder Company, 1971), p. 11.

² Alice R. Rine and Mildred L. Montage, Nursing Concept and Nursing Care (New York : A Wiley Biomedical Publication, 1976), p. 57.

1. ประเภทของความตองการ

ความตองการของมนุษย์แบ่งได้เป็นหลายอย่างด้วยกันแล้วแต่ใครจะแบ่งกันอย่างไร สมปราชญ์ จอมเทศ¹ ได้แบ่งกว้าง ๆ ออกเป็น 2 พวกดังนี้

1. ความตองการทางด้านร่างกาย (Physical Needs) ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่จำเป็นแก่ชีวิต ได้แก่ อาหารที่อยู่อาศัย รวมทั้งการพักผ่อนและการให้ความอบอุ่น เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความตองการทางเพศ การเคลื่อนไหวของร่างกายและการขับถ่าย
2. ความตองการทางจิตใจ (Psychological Needs) ส่วนใหญ่มักเกิดภายหลัง อาจแสดงออกมาอย่างชัดเจนหรือไม่ก็ได้ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย การยกย่องนับถือ การเป็นที่ยอมรับในสังคม และโอกาสก้าวหน้า

อาร์ วินนิเฟรด เฮร์วาร์ด จอห์นสัน และ ดูกลาส จอห์นสัน (R. Winifred Heyward Johnson and Douglass Johnson)² ก็ได้แบ่งความตองการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็น 2 ประเภทเหมือนกันคือ

1. ความตองการเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ เป็นความตองการขั้นต้น ซึ่งเป็นความตองการทางด้านชีววิทยาและกายภาพ จำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่ได้แก่ อากาศ น้ำ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การนอนหลับ และการพักผ่อน
2. ความตองการในชีวิตประจำวัน เป็นความตองการที่นอกเหนือจากความตองการพื้นฐาน ได้แก่ ความตองการทางด้านจิตใจ อารมณ์ การพักผ่อน การติดต่อสื่อสาร สัมพันธภาพ

¹ สมปราชญ์ จอมเทศ, การบริหารและการจัดการ : การศึกษาวิเคราะห์ในพฤติกรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2517), หน้า 46 -47.

² R. Winifred Heyward Johnson and Douglass Johnson, Introduction to Nursing Care (New York : Gregg -Devison Mc Graw -Hill Book Company, 1976), p. 21.

ระหว่างบุคคล วิญญาณ ความรัก ความปลอดภัย ความมั่นคง ความมีคุณค่า ความภาคภูมิใจ และความคิดสร้างสรรค์

อริส อาร์ ไนน์ และมิลเดเรท แอล มอนทาจ (Alice R. Rine and Mildred L. Montage)¹ แบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 3 ประเภทคือ

1. ความต้องการทางด้านสรีรวิทยา ซึ่งมีรายละเอียดคล้ายคลึงกับ อาร์ วินนิเฟรต จอห์นสัน และ คูกลาส จอห์นสัน (R. Winifred Johnson and Douglass Johnson) แต่ได้กล่าวถึงความต้องการทางด้านการขับถ่าย การควบคุมอุณหภูมิที่เหมาะสม การเคลื่อนไหว ความสะอาด ตลอดจนความต้องการทางเพศด้วย

2. ความต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการความรัก ความเป็นเจ้าของ ความมั่นคง ความเป็นอิสระ การพึ่งพาอาศัย ความสำเร็จ การยอมรับนับถือ และ ความภาคภูมิใจ

3. ความต้องการทางด้านวิญญาณ (Spiritual Needs) เชื่อว่าเป็นความต้องการที่พัฒนาจากสังคมแต่ละแห่ง หรือแต่ละส่วนของสังคม ซึ่งเรียกว่าศาสนา แต่ละศาสนามีพิธีกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้แต่ละคนได้บรรลุถึงความต้องการด้านวิญญาณ บางครั้ง ความต้องการด้านนี้ดูเหมือนว่าจะเป็นความต้องการด้านจิตใจ แท้จริง ๆ แล้วมีความแตกต่างกัน ถ้าหากความต้องการด้านนี้ไม่บรรลุจะเกิดความทึงเครียดและความสามารถในการทำงาน จะลดลง ความต้องการเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นใหม่อำนาจอยู่ในพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นส่วนที่อยู่ในส่วนลึกซึ่งแต่ละบุคคลเก็บไว้ในจิตใจสำนึก ได้แก่ ความต้องการความเชื่อ ความหวัง ความมีศักดิ์ศรี ความมีเหตุผล การปล่อยใจ และเสรีภาพ

1

Alice R. Rine and Mildred L. Montage, Nursing Concepts and Nursing Care. p. 57.

2. ลำดับขั้นของความตองการ

จูน ที ไบเลย์ และ คาเรน อี คลอส (June T. Bailey and Karen E. Claus)¹
ได้แบ่งความตองการของมนุษย์เป็น 5 ขั้น โดยอ้างของมาสโลว์ (Maslow) ดังนี้

1. ความตองการของร่างกาย (Physical Needs) เป็นความตองการขั้น
มูลฐานของมนุษย์ และเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต ร่างกายจะตองได้รับการตอบ
สนองภายในช่วงระยะเวลาสม่ำเสมอ ถ้าร่างกายไม่ได้รับการตอบสนองแล้ว ชีวิตก็ดำรงอยู่
ไม่ได้ ความตองการเหล่านี้ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษา-
โรค ความตองการการพักผ่อน และความตองการทางเพศ
2. ความตองการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความตองการทางร่าง-
กายได้รับการตอบสนองแล้ว ความตองการความปลอดภัยก็เข้ามามีบทบาทในพฤติกรรมของ-
มนุษย์ มีความปรารถนาที่จะได้รับความคุ้มครองจากภัยอันตรายต่างๆ ที่จะมีต่อร่างกาย เช่น
อุบัติเหตุ อาชญากรรม นอกจากนั้นมนุษย์ปรารถนาที่จะอยู่ในสังคมที่เป็นระเบียบและสามารถ
คาดหมายได้
3. ความตองการทางสังคม (Social or Belonging Needs) เมื่อความตอง
การสองประการแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ความตองการที่อยู่ในระดับสูงกว่าก็จะเข้า
ครอบงำพฤติกรรมของบุคคลนั้น ความตองการทางสังคม หมายถึงความตองการที่จะเป็น
เข้าร่วม และได้รับการยอมรับ ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อนร่วมงาน ความตองการ
ในขั้นนี้ของบุคคลเป็นความตองการที่จะให้เพื่อนร่วมงานยอมรับในความสำเร็จของตนเอง
4. ความตองการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) ความตอง-
การอยากเด่นในสังคม รวมถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จ ความสามารถ การนับถือ-
ตนเอง ความเป็นอิสระ และเสรีภาพ และรวมถึงความตองการที่จะมีฐานะที่เป็นที่ยอมรับของ

¹ June T. Bailey and Karen E. Claus, Decision-Making in Nursing: Tools for Change (St. Louis : The C.V. Mosby Co., 1975), pp. 32 - 33.

คนทั้งหลาย

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามนึกคิด (Self Realization or Self Actualization) ความต้องการชั้นสูงสุดนี้เป็นความต้องการพิเศษ ซึ่งคนธรรมดาส่วนมากนี้ก็อยากจะเป็น นึกอยากจะได้ แต่ไม่สามารถจะเสาะหาได้ทุกคน การที่บุคคลใดบรรลุถึงความต้องการในขั้นนี้ก็ได้รับการยกย่องเป็นบุคคลพิเศษไป เช่น ความนึกคิดอยากเป็น นายกรัฐมนตรี เป็นต้น

จากแนวความคิดในเรื่องของความต้องการนี้พอสรุปได้ว่า ความต้องการเกิดจากการขาดความสมดุลภายในจิตใจ ดังนั้นมนุษย์จึงพยายามหาสิ่งที่จะนำมาทดแทนเพื่อให้เกิดสภาวะสมดุล แต่ถ้าไม่สามารถหาสิ่งที่จะนำมาทดแทนได้ก็จะทำให้เกิดความคับข้องใจ สิ่งที่ทำให้เกิดการสมดุลภายในจิตใจนั้นอาจจำแนกออกเป็นประเภทของความต้องการได้ 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการด้านพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการการเคลื่อนไหวและความต้องการอากาศที่เหมาะสม
2. ความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นความต้องการทางด้านจิตใจที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น ต้องการความมั่นคง ความปลอดภัย ความรัก การยอมรับของสังคม เป็นต้น
3. ความต้องการทางด้านวิญญาณ เป็นความต้องการทางด้านจิตใจที่ไม่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลซึ่งไม่กระทบกระเทือนต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง และสามารถที่จะทำให้ผู้นั้นมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้ได้ เช่น ความเชื่อ ความหวัง ความมีเหตุผล เป็นต้น

แต่ความต้องการในแต่ละประเภทจะสำเร็จได้ก็ต้องได้รับการตอบสนองไปตามขั้นตอนที่มาสโลว์แมนงออกเป็น 5 ชั้นดังนี้

- ก. ความต้องการทางร่างกาย
- ข. ความต้องการความปลอดภัย
- ค. ความต้องการทางสังคม
- ง. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องจากสังคม
- จ. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด

ในการศึกษาความต้องการของพยาบาลที่ผู้วิจัยจะได้ทำการค้นคว้านี้จัดอยู่ในประเภทของความต้องการทางจิตใจ เพราะเป็นความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนรวมในกิจกรรมวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย แต่ถึงอย่างไรก็ตามในขั้นตอนนี้ใครจะทำความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับ การศึกษาพยาบาล และกิจกรรมวิชาการเพื่อจะได้เกิดความเข้าใจตรงกัน ถึงรายละเอียดที่จะได้กล่าวต่อไป

การบริการและการศึกษาพยาบาล

1. ความหมายของการบริการและการศึกษาพยาบาล

การบริการ¹ (Service) หมายถึง การรับใช้ การทำงาน การปฏิบัติให้แก่บุคคลอื่นให้ได้คุณประโยชน์ การตอบสนองความต้องการหน่วยงานของรัฐ หรืองานสาธารณสุข การพยาบาล (Nursing) ตามจุดหมายเหตุเกี่ยวกับการพยาบาลของมิชชันนารี² ได้ให้ความหมายของการพยาบาลว่าเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้-

¹ A.S. Hornby, et. al., The Advanced Learner's Dictionary of Current English, 12th ed. (London : Oxford University, 1960), pp. 1161 - 1162.

² Virginia Henderson, "The Nature of Nursing," American Journal of Nursing 64 (August 1964) : 62.

ป่วย เพื่อให้ผู้อยู่ในสภาวะที่จะต่อสู้การรุกรานตามธรรมชาติของโรคได้อย่างดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

มารี โควินเซ็นติ (Marie Divincenti)¹ ได้ให้ความหมายของการพยาบาลว่าเป็นการใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์แก่ผู้ป่วยทั้งหมด คือ ตั้งแต่ จิตใจ วิญญาณ สังคม การส่งเสริมให้มีสุขภาพจิต อารมณ์ และร่างกาย โดยการสอนและเป็นตัวอย่าง การให้การศึกษ และการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งจิตใจ วิญญาณ และร่างกายเท่า ๆ กัน และให้บริการสุขภาพอนามัยแก่ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งให้การบริการในแต่ละบุคคล

เวอร์จิเนีย เฮนเดอร์สัน (Virginia Henderson)² ได้ให้ความหมายของการพยาบาลว่าเป็นการช่วยเหลือบุคคล (ทั้งยามปกติและยามเจ็บป่วย) ในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพหรือส่งเสริมการหายจากโรค หรือแม้กระทั่งการช่วยให้ถึงแก่กรรมโดยสงบ ซึ่งบุคคลอาจกระทำเองได้ในสภาวะที่มีกำลังกาย กำลังใจ และความรู้เพียงพอ และเป็นการกระทำที่จะช่วยให้บุคคลกลับเข้าสู่สภาวะที่ช่วยตนเองได้โดยไม่ต้องรับการช่วยเหลือนั้นโดยเร็วที่สุด

กฎหมายขึ้นทะเบียนประกอบโรคศิลปะของรัฐแมสซาชูเซต (ค.ศ. 1910)³ ได้ให้คำจำกัดความของ การพยาบาลว่าหมายถึง การกระทำเพื่ออำนวยความสะดวกอันเกี่ยวกับการสังเกตอาการ เปลี่ยนแปลงของโรค และดูแลช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยหรืออ่อนแอ

¹ Marie Divincenti, Administering Nursing Service (Boston : Little Brown and Company, 1972), p. 281.

² Virginia Henderson, Textbook of the Principles and Practice of Nursing, 5 th ed. (New York : Macmillan Co., 1960), p. 4.

³ Edith H. Anderson, Nursing Practice and The law, 2d ed. (Philadepphia : J.B. Lippincott, 1962), p. 379.

สุขภาพ เกี่ยวกับการให้คำแนะนำและใช้วิธีช่วยเพื่อให้ความปลอดอกภัยแก่ชีวิตและส่งเสริมสุขภาพ เกี่ยวกับการให้ยาและการรักษาตามคำสั่งการรักษาของแพทย์และทันตแพทย์ หรือ เกี่ยวกับการสอนและการนิเทศเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งจะต้องกระทำโดยพยาบาลผู้ชำนาญและเป็น ประกอบโรคศิลปะการพยาบาลแล้ว และโดยที่พยาบาลผู้นั้นได้รับการศึกษาอบรมในวิชาการ สำเร็จตามหลักสูตรการพยาบาลวิชาชีพจากโรงเรียนผลิตพยาบาล ซึ่งจะต้องได้รับการรับรอง ตามหลักการแห่งข้อบัญญัตินี้

กฎหมายควบคุมการประกอบโรคศิลปะของรัฐไอไอโอ (1915)¹ ได้ให้คำจำกัด ความของคำว่า พยาบาลว่าหมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการให้บริการแห่งวิชาชีพ โดยใช้หลัก วิชาที่มีศาสตร์ทางชีววะ ฟิสิกส์ และสังคมเป็นรากฐาน อันได้แก่การดูแลผู้ป่วยด้วยความรอบรู้ และชำนาญในการสังเกตอาการของโรคและปฏิกิริยาต่อการรักษาพยาบาลรวมทั้งการจดบันทึก การให้ยา และให้การรักษาตามคำสั่งการรักษาของแพทย์ผู้ชำนาญ เป็นประกอบโรคศิลปะแล้ว การใช้วิธีการพยาบาลโดยรู้เหตุและผลในการกระทำ เพื่อประกันความปลอดอกภัยแก่สุขภาพและ ชีวิต การสอนและการนิเทศพยาบาล และการบริหารบริการพยาบาลในสถาบัน

พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479² ได้ให้ความ หมายของการพยาบาลว่า คือการกระทำในการช่วยเหลือผู้ป่วยเพื่อบรรเทาอาการของโรค

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์³ ได้ให้ความหมายของการบริการพยาบาลโดยอ้างของ

¹ Ibid., p. 380.

² เสถียร วิชัยลักษณ์ และสีรวงศ์ วิชัยลักษณ์, พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบ-โรคศิลปะพุทธศักราช 2479 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติเวช, 2521), หน้า 3.

³ พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, "องค์การพยาบาลตอน 2," วารสารพยาบาล 24 (ตุลาคม 2518) : 232.

โอเวน (Owen) ว่าบริการพยาบาลคือความรับผิดชอบร่วมกันของบุคลากรพยาบาลทุกระดับ ซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่ในการทำงานร่วมกับสมาชิกอื่นในหน่วยงานนั้น เช่น โภชนากร สังคมกร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งแพทย์เพื่อร่วมกันในการดูแลรักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาล และนอกโรงพยาบาล ตลอดจนการป้องกัน บริการพยาบาลเป็นบริการที่จัดให้มีขึ้นตลอด 24 ชั่วโมงต่อวัน และ 365 วันต่อปี

จากความหมายของการบริการพยาบาลดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า เป็นการบริการของพยาบาลทุกระดับที่มีต่อทุก ๆ คนในสังคมตลอดเวลาทั้งในโรงพยาบาล เช่น การพยาบาลหรือการดูแลผู้ป่วยในแต่ละเวรเช้า - บ่าย - ค่ำ หรือการให้บริการอนามัยนอกโรงพยาบาลหรือท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องสุขภาพอนามัยทุก ๆ ด้าน โดยการนำเอาความรู้ทางด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ

การศึกษาพยาบาล (Nursing Education)

การศึกษา (Education) มอร์ริส (Morris) ¹ ได้กล่าวไว้ว่า เป็นการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ทุก ๆ ด้าน ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจัดว่าเป็นศิลปะที่จะช่วยให้ส่วนต่างๆ ของร่างกายเกิดทักษะมีอุปนิสัยและบุคลิกภาพที่ดี และช่วยให้รู้จักตนเองอย่างแท้จริง

ภิญโญ สาร ² ได้ให้ความหมายของการศึกษาที่กว้างขวางออกไปอีก คือหมายถึง การพัฒนาความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม และค่านิยม หรือคุณธรรม เพื่อให้บุคคล

¹ Van Cleve Morris, Philosophy and The American School (Boston: Houghton Mifflin Co., 1961), p. 4 - 5.

² ภิญโญ สาร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2511), หน้า 9.

สามารถเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน จะโดยเขาเรียนในโรงเรียนหรือไม่ก็ตาม

ฉกา ศรียุกตสุทธิ¹ ได้ให้ความหมายของการศึกษา หมายถึง การพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะคติ พฤติกรรม และคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีและมีประโยชน์ต่อสังคม โดยใช้ระบบการต่างๆ อย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตนเองและสังคม รวมทั้งรู้จักหน้าที่และการเป็นพลเมืองดี เพื่อประกอบอาชีพ และให้บริการแก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความหมายของการศึกษาพยาบาลว่าเป็นการเตรียมบุคคล เพื่อให้บริการพยาบาลแก่สังคม

จากความหมายของการศึกษาและการบริการพยาบาลดังที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นพอจะสรุปได้ว่า การศึกษาพยาบาล หมายถึงการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะคติ พฤติกรรม ค่านิยมในเรื่องเกี่ยวกับการให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่บุคคล ครอบครัว ชุมชน และในการให้การพยาบาลนั้นจะต้องมีความสามารถในการพยาบาลที่สมบูรณ์แบบ (Comprehensive Nursing Care) คว้ย ซึ่งหมายถึงการให้การพยาบาลเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยพิจารณาถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลในแง่ของ อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา ฐานะ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเชื่อและหน้าที่ของบุคคลเหล่านั้น

ดังนั้นจะเห็นว่า พยาบาลที่สามารถให้การพยาบาลที่สมบูรณ์แบบได้จะต้องประกอบไปด้วยความรู้ด้านการศึกษาทั่วไป (General Education) และด้านวิชาชีพ (Professional Education) เพื่อเป็นพื้นฐานและมีประสบการณ์พร้อมทั้งทักษะปฏิบัติการเป็น เครื่องส่งเสริมให้สามารถทำงาน ปรับปรุงผลงานใหม่มีประสิทธิภาพ และจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้าง-

¹ ฉกา ศรียุกตสุทธิ, นโยบายการศึกษาพยาบาล ผู้ช่วยพยาบาลและผดุงครรภ์ โครงการเร่งด่วน, "การประชุมวิชาการและการบริหารงานของพยาบาล (กองงาน-วิทยาลัยพยาบาล สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2519), หน้า 92.

สรรค รับผิดชอบอย่างจริงจัง หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลนั้น ไวท์เทกเคอร์ (Whitaker)¹ กล่าวว่า หน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลนั้นได้แก่การให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตผู้ป่วย การบรรเทาความเจ็บป่วย ทุกข์ยาก รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วย ความรับผิดชอบนี้ พยาบาลจะต้องดูแลรับผิดชอบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และสติปัญญา โดยต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของผู้ป่วยแต่ละคน หาทางช่วยเหลือให้เหมาะสมกับความต้อการนั้น ๆ ด้วย การบริการที่ถูกต้อตามหลักวิชา เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยหายคืนสู่สภาพปกติ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริการและการศึกษาพยาบาล

ก. ด้านวิชาชีพ

การบริการและการศึกษาพยาบาลต่างก็เป็นวิชาชีพพยาบาล ซึ่ง วิจิตร ศรีสะอาด² ได้กำหนดคุณลักษณะหลายประการที่แสดงถึงความเป็นวิชาชีพ (Profession) ดังนี้

- 1) ต้องมีบริการที่ให้แก่สังคมโดยไม่ซ้ำแบบอาชีพอื่น (Distinctive Social Service)
- 2) ต้องมีการศึกษาอบรมที่จะประกอบอาชีพได้ (Basic Training)
- 3) ต้องมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ (Professional Autonomy)

¹ Judith G. Whitaker, "The Changing Role of the Professional Nurses in the Hospital," American Journal of Nursing 62 (February, 1962): 65.

² วิจิตร ศรีสะอาด, "บทบาทวิชาการศึกษาในสังคมปัจจุบัน," ที่ระลึกงานเพลิงชมพู ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 15 -26.

มีการบริการเป็นอิสระปราศจากการก้าวกายจากอาชีพอื่น

4) ต้องมีมาตรฐานและจรรยาวิชาชีพ (Professional Ethics) สำหรับสมาชิกของวิชาชีพจะยึดถือปฏิบัติ

5) ต้องมีสมาคมวิชาชีพ (Professional Association) สำหรับเป็นหน่วยกลางในการส่งเสริมวิทยฐานะ ตลอดจนส่งเสริมและรักษามาตรฐานของวิชาชีพ

ยูจีเนีย เค สปาลดิง (Eugenia K. Spalding)¹ ได้กำหนดลักษณะสำคัญของวิชาชีพดังนี้

1) ให้บริการซึ่งมีลักษณะเฉพาะและจำเป็นแก่สังคม (หมายถึงรัฐหรือประเทศ) โดยสมาชิกผู้ให้บริการมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และสังคมรับรองความสำคัญของบริการนั้นมีการกำหนดหลักเกณฑ์และจรรยาในการให้บริการไว้อย่างรัดกุมเพื่อรักษามาตรฐานคุณภาพของบริการและความเชื่อถือของสังคม

2) มีวิทยาการเฉพาะสาขาของตน ซึ่งรวบรวมขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า ตามวิธีการวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นเอกสารให้สามารถใช้ศึกษา พิสูจน์ ปรับปรุง ค้นคว้าเพิ่มเติม และก้าวหน้าทางวิทยาการต่อไป

3) เป็นแขนงวิชาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง และสามารถยึดเหนี่ยวสมาชิกให้เป็นสมาชิกของวิชาชีพนั้นไปจนตลอดชีวิต มิใช่เป็นเพียงที่พักพิงชั่วคราวระหว่างหางานอื่นทำไม่ได้ หรือเป็นบันไดรองรับให้สมาชิกไต่เต้าไปสู่อาชีพอื่น

อีเลียนเนอร์ ซี แลมเบอร์ตสัน (Eleanor C. Lambertson)² ได้กล่าวถึง

¹ Eugenia K. Spalding, Professional Nursing (Philadelphia : J.B. Lippincott, 1965), p. 50.

² Eleanor C. Lambertson, Education for Nursing Leadership (Philadelphia : J.B. Lippincott, 1958), pp. 80 - 85.

วิชาชีพพยาบาลว่าเป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหว (Dynamic) การให้การรักษา (Therapeutic) และการศึกษา (Education) เพื่อที่จะค้นหาความต้องการทางด้านอนามัยของสังคม ซึ่งบุคคลในทีมอนามัยจะต้องวางแผนเกี่ยวกับการรักษาทั้งหมดร่วมกัน หน้าที่โดยตรงของพยาบาลจะเกี่ยวข้องกับร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งมีผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้ป่วย พยาบาลจะต้องค้นหาสาเหตุและหาวิธีแก้ไข เพื่อให้สุขภาพของผู้ป่วยคืนสู่สภาวะปกติหรือให้สามารถใช้ศักยภาพ ของตัวเองที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ในการรักษาและการศึกษาพยาบาลมีส่วนช่วยใหญ่ผู้ป่วยแต่ละคนหรือครอบครัวประสบความสำเร็จ ในการดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุข โดยให้คำแนะนำและช่วยเหลือทางด้านสุขภาพอนามัยแก่บุคคลเหล่านั้น

ไวโอลา ซี เบรดเคนเบอร์ก (Viola C. Bredenberg)¹ ก็ได้กล่าวไว้ว่า วิชาชีพพยาบาลในแนวความคิดอย่างกว้าง ๆ แล้ว เป็นทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวผู้ป่วยทั้งหมดคือ ทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ และอารมณ์ พยาบาลจะต้องส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีสุขภาพกายและจิตดี โดยที่พยาบาลต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นตัวอย่างที่ดีทางด้านสุขภาพอนามัยรวมถึงการดูแลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สังคม และจิตใจของผู้ป่วย ให้ดีเท่ากับทางด้านร่างกาย นอกจากนี้พยาบาลจะต้องบริการทางด้านสุขภาพอนามัยแก่ครอบครัว ชุมชน และแต่ละบุคคลด้วย

* วิเชียร ทวีลาภ² กล่าวว่า วิชาชีพพยาบาลที่ทำหน้าที่เป็นครู เป็นผู้บริหาร การพยาบาล หรือเป็นพยาบาลประจำการ กระบวนการของการปฏิบัติงานชั้นวิชาชีพพยาบาล

¹ Viola C. Bredenberg, Nursing Service Research (Philadelphia : J.B. Lippincott, 1951), pp. 7 - 8.

² วิเชียร ทวีลาภ, "ท่านเป็นพยาบาลชั้นวิชาชีพจริงหรือ," วารสารพยาบาล 23 (กรกฎาคม 2517) : 204.

ทุกคนควรถือปฏิบัติมีดังนี้คือ

- 1) การศึกษาไม่ได้สิ้นสุดลงในวันจบหลักสูตร แต่ถือว่าการปฏิบัติงานประจำวันคือ กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ที่จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ในวิชาชีพ เกิดความคิดและวิธีปรับปรุงงานที่ปฏิบัติให้ดียิ่งขึ้น โดยวิธีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์
- 2) พยายามใช้ความรู้เกี่ยวกับผู้ป่วย และใช้หลักในการปฏิบัติงานวิชาชีพ
- 3) ปฏิบัติตนเองเป็นแบบอย่าง (Role Model) ในด้านคุณธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีแก่เพื่อนร่วมวิชาชีพ และนักศึกษา
- 4) เปิดแผนการใช้ภาษาในการติดต่อและสื่อข้อความ เพื่อให้เกิดประสิทธิผล ในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นได้แก่ การติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมงานทุกประเภท ทุกระดับ การแนะนำผู้ป่วยและญาติ การเข้าสังคมและการประชุมต่าง ๆ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การบริการและการศึกษาพยาบาล นอกจากมีความสัมพันธ์กันในฐานะวิชาชีพเดียวกันแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กันตลอดไปด้วย โดยขณะที่ศึกษาก็มีการฝึกทักษะควบคู่กันไป และในขณะที่ปฏิบัติงานแล้วก็ยังต้องอาศัยความรู้เป็นองค์ประกอบในการปฏิบัติงาน จึงต้องมีสมาคมพยาบาล เพื่อที่จะดำเนินการบริการและการศึกษาพยาบาลให้มีคุณสมบัติที่จะเป็นวิชาชีพอยู่ตลอดไป

ข. งานการศึกษา

✕ เนื่องจากการศึกษาพยาบาลต่างจากการศึกษาทั่วไป ที่การฝึกภาคปฏิบัติต้องฝึกในสภาพการณ์จริง ๆ บนหอผู้ป่วย ไม่สามารถจะฝึกปฏิบัติเฉพาะห้องปฏิบัติการเหมือนการศึกษาทั่ว ๆ ไปได้ ซึ่งแบรทตัน¹ (Bratton) ก็ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ

¹ Jimmie Bratton, "A Definition of Comprehensive Nursing Care," Nursing Outlook 6 (August 1961): 481.

เช่น การคัดสรรใจ การนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้อย่างเหมาะสม เป็นการเปิดโอกาสให้รู้จักวิเคราะห์และแก้ปัญหา ตลอดจนให้การพยาบาลได้อย่างสมบูรณ์แบบ (Comprehensive Nursing Care) ดังนั้นฝ่ายบริการซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาภาคปฏิบัติที่สำคัญ โดยเฉพาะผู้ป่วย นับเป็นแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นคุณประโยชน์ต่อการศึกษายาบาลอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเราไม่สามารถจะสร้างผู้ป่วยที่เป็นอุปกรณ์แท้จริงสำหรับการศึกษาได้

จากการศึกษาของจุฬาลักษณ์ นีรัตน์พันธุ์¹ เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติงานพยาบาลของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิก ในสถานศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่าอาจารย์ปฏิบัติการคลินิกส่วนใหญ่ ต้องรับผิดชอบนิเทศการฝึกปฏิบัติงานให้แก่นักศึกษาครั้งละ 6 - 10 คน แทนที่จะนิเทศเพียงครั้งละ 1 - 5 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถ้าหากขาดความร่วมมือประสานงานที่ีระหว่างฝ่ายบริการและฝ่ายการศึกษาพยาบาลแล้ว การนิเทศการฝึกปฏิบัติงานแก่นักศึกษาก็จะไม่ได้ผลดี คุณภาพของนักศึกษาที่จบออกไปก็จะไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริการและฝ่ายการศึกษาจึงจำเป็นต้องมี และคงอยู่ตลอดไป ไควินเซนติ² (Divincenti) ก็ได้กำหนดหน้าที่รับผิดชอบของผู้บริหารขององค์การพยาบาลในแง่ความสัมพันธ์กับฝ่ายการศึกษาไว้ข้อหนึ่งว่า "วางแผนการศึกษาให้เป็นประโยชน์กับโรงพยาบาล ซึ่งรวมทั้งการจัดโปรแกรมการฝึกปฏิบัติงานของนักเรียนและบุคลากรอื่น ๆ" และจากการประชุมพยาบาลอาวุโสระหว่างชาติ (Senior Nurses International Workshop) ครั้งที่ 2 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น สุจินต์ วิจิตรกาญจน์³ ได้สรุป

¹ จุฬาลักษณ์ นีรัตน์พันธุ์, "การนิเทศการฝึกปฏิบัติงานพยาบาลของอาจารย์ปฏิบัติการคลินิก ในสถานศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

² Divincenti, Administening Nursing Service, p. 26.

³ สุจินต์ วิจิตรกาญจน์, "สรุปรายงานการประชุม", วารสารพยาบาล 26 (มกราคม 2520) : 51.

หน้าที่รับผิดชอบของพยาบาล ที่เกี่ยวกับด้านการศึกษาคือ การศึกษาค้นคว้าและวิจัย และการถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่นักศึกษาเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของพยาบาล

ค. ด้านการบริการ

การบริการ เป็นหน้าที่ของวิชาชีพพยาบาล จากการศึกษาความตามกฎหมายควบคุม การประกอบโรคศิลปะการพยาบาลในประเทศไทยจะสรุปขอบเขตและลักษณะ หน้าที่ของการพยาบาลได้ดังนี้

- 1) การดูแลช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยโดยใช้หลักวิชาทางชีว ฟิสิกส์ และสังคม เป็นรากฐาน
  - 2) การสังเกตอาการของโรคและปฏิบัติการรักษาพยาบาล รวมทั้ง ความต้องการของผู้ป่วย
  - 3) การจดบันทึกและรายงาน รวมทั้งการวินิจฉัยผลของการให้การพยาบาล
  - 4) การควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่ร่วมในการพยาบาลผู้ป่วย
  - 5) การใช้วิธีการพยาบาล (Nursing Techniques) ต่าง ๆ แก่ผู้ป่วย ตามหลักวิชา
  - 6) การให้คำแนะนำหรือการศึกษาเพื่อให้เกิดผลทางการพยาบาลทั้งใน ด้านร่างกายและจิตใจ
  - 7) การให้การรักษาคำสั่งการรักษาที่ไม่ขัดต่อกฎหมายของแพทยผู้ขึ้น ทะเบียนประกอบโรคศิลปะแล้ว โดยมีความเข้าใจ¹ อย่างดีในการกระทำนั้น ๆ
- จากการประชุมพยาบาลอาวุโสระหว่างชาติ² ได้สรุปหน้าที่รับผิดชอบของ

¹ Anderson, Nursing Prantice and the Law, 2 : 259 - 260.

² สุจินต์ วิจิตรกาญจน์, วารสารพยาบาล, หน้า 51.

พยาบาลไว้ดังนี้

- 1) ด้านการให้การพยาบาล
- 2) การถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่นักศึกษา ประชาชนและผู้ป่วย
- 3) ด้านการประสานงานร่วมมือและมีสัมพันธ์ภาพอันดี
- 4) ด้านการศึกษาและวิจัย
- 5) การให้คำอธิบาย หรือเป็นผู้แปลความหมายได้อย่างถูกต้อง
- 6) ด้านการบริหารและการปกครอง
- 7) การเป็นผู้แนะแนวต่างๆ
- 8) การให้คำปรึกษาหารือในการปลอบใจและให้กำลังใจ
- 9) มีความสามารถในด้านทักษะการพยาบาลเป็นอย่างดี
- 10) การส่งเสริมและสนับสนุนให้วิชาชีพเป็นที่ยกย่องแก่คนทั่วไป

บัญญัติจรรยาสำหรับพยาบาลของสภาพยาบาลนานาชาติ (International Council of Nurses)¹ ได้กำหนดความรับผิดชอบเบื้องต้นของพยาบาลไว้ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ

- 1) การยกระดับสุขภาพอนามัย
- 2) การป้องกันความป่วยไข้
- 3) การฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย
- 4) การช่วยบรรเทาความทุกข์ทรมาน

พยาบาลไม่ว่าจะอยู่ฝ่ายการศึกษาหรือฝ่ายบริการก็ต้องมีหน้าที่เหล่านี้ ฝ่ายบริการเป็นผู้กระทำอยู่แล้ว ฝ่ายการศึกษาแม้ไม่ได้กระทำด้วยตนเอง แต่ก็มีหน้าที่เตรียมบุคคล

---

¹ ลอ อูท่างกูร, "บัญญัติจรรยาสำหรับพยาบาลของสภาพยาบาลนานาชาติ ฉบับแก้ไข ค.ศ. 1973," วารสารพยาบาล 24 (มกราคม 2518), : 1-3.

ให้ฝ่ายบริการ เพื่อให้บริการพยาบาลแก่ผู้ป่วยในสังคมชุมชนและท้องถิ่นด้วยบริการในการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา ดังนั้นในช่วงขณะนี้ฝ่ายการศึกษาก็มีโอกาสได้กระทำหน้าที่ดังกล่าวแล้วข้างต้นได้ และจากหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัย¹ ซึ่งมีอยู่ 4 ประการคือ

1. การสอนวิชาการและวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม
2. การวิจัยค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
3. บริการทางวิชาการแก่สังคม
4. ถ่ายทอดวัฒนธรรมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าฝ่ายการศึกษาก็จะละทิ้งฝ่ายบริการไม่ได้เพราะ เป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ 1 ใน 4 ของหน้าที่ทั้งหมด ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริการและฝ่ายการศึกษาจะต้องคงอยู่ตลอดไป

นอกจากความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมาแล้ว ถ้ามาพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้าย (Ultimate Goal) ของฝ่ายบริการและฝ่ายการศึกษาพยาบาลก็จะเห็นได้ว่าเหมือนกันคือ ความต้องการให้การพยาบาล "การดูแลรักษาที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด" หรือถ้ามองในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้ใช้ ฝ่ายการศึกษาคือ โรงเรียนพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล หรือสถาบันการสอนวิชาพยาบาล มีจุดประสงค์เพื่อเตรียมบุคคลไปให้บริการพยาบาลแก่ผู้ป่วยในสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้การจะกำหนดนโยบาย ปรัชญา ทั้งวัตถุประสงค์ ตลอดจนการกำหนด หลักสูตร ก็จำเป็นต้องได้ข้อมูลมาจากฝ่ายบริการ และฝ่ายบริการก็ดูจากความต้องการของสังคม ทั้งนี้เพราะความต้องการของสังคมเป็นสิ่งที่ฝ่ายบริการต้องการตอบสนองให้ตรงกับที่สังคมต้องการ ดังนั้น การบริการและการศึกษาจึงต้อง

---

¹ วิจิตร ศรีสอน, หลักการอุดมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 10 - 11.

สัมพันธ์กันแบบลูกโซ่ และในด้านบริการก็มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมของทั้งสองฝ่าย การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงความต้องการของสังคมโดยอาศัยข้อมูลจากฝ่ายบริการมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษา ฝ่ายบริการในฐานะที่เป็นสถานที่ให้นักศึกษามาฝึกภาคปฏิบัติ จำเป็นจะต้องปฏิบัติงานให้เหมาะสมและเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษาไม่ว่าจะเป็นไปโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม และถ้าวาททั้งสองฝ่ายร่วมกันทำงานก็จะมีผลทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีประสิทธิภาพต่อไปข้างหน้า

3. ปัญหาและการแก้อุญหาระหว่างฝ่ายบริการและฝ่ายการศึกษาพยาบาล

บริการพยาบาลในปัจจุบันนี้เป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาล การปกครองและการบริหารงานของแต่ละโรงพยาบาลก็จะมีแตกต่างกันบ้าง เหมือนกันบ้าง โรงพยาบาลใดมีโรงเรียนพยาบาลที่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของผู้อำนวยการโรงพยาบาล ปรึชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียนก็จะสอดคล้องกับปรึชญาและจุดมุ่งหมายของโรงพยาบาล การศึกษาพยาบาลและบริการพยาบาลที่จัดขึ้นก็จะไปด้วยกันได้ดี ปัญหาระหว่างฝ่ายการศึกษาพยาบาลและฝ่ายบริการพยาบาลก็จะไม่มี แต่ปัจจุบันความต้องการในด้านการแพทย์และอนามัยสูงขึ้น จำนวนบุคลากรและนักศึกษาเพิ่มขึ้น จึงเป็นการยากที่จะให้บุคคลคนเดียวทำหน้าที่ 2 ด้านในเวลาเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับระบบการบริหารมักจะเป็นแบบการกระจายอำนาจ (Decentralized) ดังนั้น การแยกฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาล จึงได้เกิดขึ้น

โรงพยาบาลที่มีการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาล ซึ่งจะต้องมีโรงเรียนหลายสาขาวิชา เช่น โรงเรียนแพทย์ โรงเรียนพยาบาล โรงเรียนเทคนิคการแพทย์ ฯลฯ หรือบางแห่งอาจเป็นคณะ ซึ่งการปกครองและการบริหารงานของโรงพยาบาลและโรงเรียนหรือคณะ เหล่านี้จำเป็นจะต้องมีการแยกและการจัดระเบียบการบริหารออกจากกันตลอดจนการวางหลักเกณฑ์ข้อบังคับในการบริหารงานให้ชัดเจนและถี่ถ้วน

ฝ่ายบริการพยาบาลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาล ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถ

บริหารงานได้เต็มที่เนื่องจากต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของโรงพยาบาล ซึ่งมีผู้อำนวยการเป็นวิชาชีพอื่น การบริหารงานขาดประสิทธิภาพ ประกอบกับในวิชาชีพมีการแบ่งแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ก่อให้เกิดการแตกแยกไม่เข้าใจกัน ขาดความสามัคคีทั้ง ๆ ที่อยู่ใ้ในวิชาชีพเดียวกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายบริการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาลพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีกับการปฏิบัติไม่เหมือนกัน ฝ่ายบริการพยาบาลอาจจะโทษว่าฝ่ายการศึกษาตั้งทฤษฎีเพื่อฝันไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ฝ่ายการศึกษาโทษว่าฝ่ายบริการทำงานโดยไม่มีเทคนิค ขาดความรู้
2. การปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบ กล่าวคือ เกิดการเปรียบเทียบกันระหว่างบุคลากรทั้ง 2 ฝ่ายเกี่ยวกับหน้าที่การงาน ฝ่ายบริการพยาบาลเข้าใจว่าฝ่ายการศึกษาทำงานไม่หนักเพราะทำการสอนอย่างเดียวมีเวลาว่างมาก ไม่ต้องลงมือทำงานเอง ฝ่ายการศึกษาเข้าใจว่า ฝ่ายบริการพยาบาลทำงานไม่หนักเท่าฝ่ายการศึกษา การปฏิบัติงานเสร็จสิ้นไปในแต่ละเวรไม่ต้องใช้ความคิดมาก
3. ขาดความร่วมมือที่ดีเนื่องจากทั้ง 2 ฝ่ายไม่เข้าใจกันและจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการบริหารงานของทั้ง 2 ฝ่าย
4. เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายปฏิบัติงานแยกออกจากกันเป็นอิสระ จึงทำให้เกิดความยุ่งยากใจในการปฏิบัติงานของฝ่ายบริการพยาบาล เพราะขาดผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี กับความก้าวหน้าทางวิชาการแพทยสมัยใหม่มีอิทธิพลที่ทำให้วิธีการปฏิบัติการพยาบาลต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เป็นที่ยอมรับแก่ผู้ใช้บริการโดยทั่วไป
5. ตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการไม่เข้าใจกันทั้ง 2 ฝ่าย คือฝ่ายบริการเข้าใจว่าตำแหน่งของฝ่ายการศึกษาสูงกว่าจึงทำให้เกิดความคับข้องใจแก่ผู้บริหารฝ่ายบริการ ซึ่งนำไปสู่การไม่ให้ความร่วมมือทางด้านวิชาการของฝ่ายการศึกษา เช่น ด้านการวิจัย มองไม่เห็นความสำคัญในการตอบแบบสอบถาม การให้สัมภาษณ์ตรงตามข้อเท็จจริง และมักจะให้เหตุผลว่าไม่มีเวลาว่างพอจะตอบแบบสอบถามหรือให้สัมภาษณ์ ผู้บริหารของฝ่ายบริการพยาบาลเองบางท่านถึงกับให้สัมภาษณ์ตอบให้

6. ฝ่ายการศึกษาไม่สามารถจัดสิ่งแวดล้อมบนหอผู้ป่วยให้เป็นแบบอย่างใดตรงตามทฤษฎี ทำให้เกิดปัญหาการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไม่สอดคล้องกัน

จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ มีวิธีแก้ปัญหาซึ่งอาจจะทำได้ดังต่อไปนี้

1. การทำวิจัย เพื่อที่จะได้มาซึ่งการปฏิบัติการพยาบาลที่มีคุณภาพมากที่สุด ควรร่วมมือกันทำวิจัยทั้งฝ่ายบริการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาล พยาบาลทุกคนมีหน้าที่ในการช่วยเหลือในการทำวิจัยให้ความร่วมมือ และให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องที่สุด เพื่อผลการวิจัยที่ถูกต้องจะได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาลให้มีคุณภาพดีที่สุด
2. การเขียนนโยบาย ปรัชญา จุดมุ่งหมายหลัก และหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อที่จะช่วยให้ผู้อยู่ใต้งค์กับปัญหาทราบถึงหน้าที่รับผิดชอบของตนและของผู้อื่น เพื่อที่จะได้ลดข้อขัดแย้งซึ่งกวางายหน้าที่ของกันและกัน
3. การแต่งตั้งบุคคลที่ทำหน้าที่เชื่อมหรือประสานงานระหว่างฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาล (Joint Appointment) ในเรื่องนี้ เอ็ม มาดาไลน์ เพียร์ริก (M. Madalaine Pierik)¹ ได้ให้ความเห็นว่าการแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งดังกล่าวนี้จะเป็นที่ยอมรับในโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัยและฝ่ายการศึกษา
4. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารพยาบาลโดยกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้ดำรงตำแหน่งในข้อ 3 โดยสมาชิกประกอบด้วยบุคคลทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้เพราะการบริหารโดยใช้คณะกรรมการจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวางจุดมุ่งหมาย นโยบาย หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติงาน และที่สำคัญที่สุดก็อาจจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีของพยาบาลฝ่ายบริการ ลดความคับข้องใจในเรื่องเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ลงได้บาง

---

¹ M. Madalaine Pierik, "Joint Appointment : Carraboration for Better Patient Care," Nursing Outlook 21 (September 1973) : 576 - 579.

แนวคิดเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ

งานวิชาการมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในแง่ที่จะส่งผลให้การศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับงานวิชาการ งานวิชาการของงานด้านอื่น ๆ ก็จะต้องตามไปด้วย

ปฏิญญา สาขร¹ ให้ความหมายของงานวิชาการในทัศนะที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับ การปรับปรุงพัฒนาการสอนนักเรียน ให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด

เอกวิทย์ ฌ ฉลาง² ให้แนวคิดว่า งานวิชาการนั้นควรรวมถึงการฝึกอบรมครูประจำการ การจัดครูเข้าสอน การจัดชั้นเรียน การวัดผลการศึกษา การวิจัย ค้นคว้า ประมวลสถิติข้อมูลและการทดลองทางการศึกษา การจัดแบบเรียน การจัดทำและการใช้คู่มือครู การเผยแพร่ความรู้และวิธีการปรับปรุงงานการเรียนการสอน การประเมินมาตรฐานของโรงเรียน การดูแลเกี่ยวกับหลักสูตรการสอน เครื่องใช้ในการสอน การควบคุมดูแลเกี่ยวกับวินัยและการปกครองนักเรียนให้เป็นไปตามสมควร รวมตลอดถึงการนิเทศและตรวจเยี่ยมเพื่อช่วยเหลือนักเรียน

¹ปฏิญญา สาขร, "การบริหารงานวิชาการ," รายงานการประชุมผู้ตรวจการ ศึกษาและศึกษาธิการจังหวัดทั่วราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 28 สิงหาคม - 1 กันยายน 2515 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516), หน้า 98 - 104.

²เอกวิทย์ ฌ ฉลาง, "การบริหารงานทางวิชาการ," รายงานการประชุม ผู้ตรวจการ ศึกษาและศึกษาธิการจังหวัดทั่วราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 28 สิงหาคม - 1 กันยายน 2515 (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516), หน้า 112 - 115.

ทองจันทร์ หงส์คารมภ์¹ กล่าวว่า งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของคณะ-
วิชาต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และยังได้แบ่งงานวิชาการออกเป็นด้านต่างๆ 4 ด้านคือ

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. การบริการทางวิชาการ เช่น หอสมุด หน่วยผลิตสื่อทัศนอุปกรณ์ หน่วย-
เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์
3. การวิจัย
4. การพัฒนาอาจารย์

จากแนวความคิดเหล่านี้จะเห็นได้ว่า งานวิชาการเป็นกิจกรรมที่กว้างขวาง
ครอบคลุมการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน องค์ประกอบของงานวิชาการนั้นได้แก่องค์ประกอบ
ทางด้านพัฒนาหลักสูตร การสอน การจัดอุปกรณ์ และการอำนวยความสะดวกในการดำเนิน
การเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การแนะนำการศึกษา การประเมินผลการศึกษา
นอกจากนี้ยังรวมถึงการเลือกใช้และจัดแบบเรียนที่เหมาะสม การจัดห้องสมุดที่มีคุณภาพ
การจัดทำคู่มือการสอน การวิจัยเผยแพร่ความรู้ การทดลองทางการศึกษา รวมตลอดถึง
การนิเทศและการพัฒนาอาจารย์ เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงกิจกรรมทางด้านวิชาการแล้ว ก็คงจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้อง
เป็นกิจกรรมที่ต้องครอบคลุมในงานต่างๆ เช่น ที่กล่าวมานี้ อย่างไรก็ตามเพื่อให้การวิจัย
เกี่ยวกับความต้องการของพยาบาลที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิชาการของคณะพยาบาลศาสตร์
สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงกิจกรรมวิชาการที่พยาบาล สังกัดทบวงมหา-

¹ ทองจันทร์ หงส์คารมภ์, "ภารกิจและระบบงานของคณะวิชา," รายงาน
การสัมมนาฉบับที่ เรื่อง การส่งเสริมคุณภาพงานของคณะวิชาในมหาวิทยาลัย ระหว่างวันที่
12 - 14 สิงหาคม 2519 (พระนคร : โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย, 2519), หน้า
ป.74.

วิทยาลัย สามารถหรือควรจะให้ความร่วมมือในด้านการปฏิบัติได้ จึงได้พยายามจัดกลุ่มกิจกรรมออกเป็นด้านต่าง ๆ รวม 4 ด้านคือ

1. ด้านการสอนภาคทฤษฎี
2. ด้านการสอนภาคปฏิบัติ
3. ด้านการวิจัย
4. ด้านการแข่งตำรา

และในแต่ละด้านจะมีกิจกรรมส่วนย่อยลงไปเพื่อความเหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย